

Mikael Hidén

PERUSTUSLAKIVALIOKUNTA 18.12.2024 KELLO 8.00
HE 171/24 vp laiksi terveydenhuoltolain 22 §:n muuttamisesta

Esityksen keskeiset ehdotukset kuvataan perusteluissa seuraavasti (s.8):

”Terveydenhuoltolain 22 §:ää muutettaisiin siten, ettei hyvinvointialueilla, Helsingin kaupungilla ja HUS-yhtymällä jatkossa olisi lakisääteistä velvollisuutta huolehtia, että sen asukas tai terveyskeskuksen potilas saa ajokorttilaissa tarkoitetun lääkärinlausunnon perusterveydenhuollosta. Jatkossa ajokorttilausunto olisi lähtökohtaisesti hankittava yksityiseltä palveluntuottajalta. Lakiehdotus ei koskisi erikoissairaanhoidtoa.”

Esityksen tavoitteista todetaan samalla sivulla, että ”tavoitteena on vähentää hyvinvointialueiden lakisääteisen järjestämisvelvollisuuden piiriin kuuluvia tehtäviä ja edistää hoitoon pääsyä” ja että esityksellä pyritään lisäksi ”osaltaaan parantamaan julkisen talouden kestävyyttä ja luomaan edellytyksiä velkaantumisen kasvun taittamiseen.” Perusteluissa esitetyn arvion mukaan (s. 10) tässä tarkoitettujen lausunrojen vuotuiset nettokäyttökustannukset hyvinvointialueille olisivat noin 3,2 miljoonaa euroa.

Esityksen perustelut ovat yksityiskohtaiset ja käsiteltävien kysymysten rajallisuuteen nähden melko laajat. Perusteluihin sisältyy suhdetta perustuslakiin ja säätämisen järjestystä koskeva laaja (noin 7 s.) jakso. Jaksossa käsitellään julkisen hallintotehtävän antamista muulle kuin viranomaiselle koskevan PL 124 §:n merkitystä tässä asiassa sekä virkavastuuta koskevan PL 118 §:n, yhdenvertaisuutta koskevan PL 6 §:n, kielellisiä oikeuksia koskevan PL 17 §:n, liikkumisvapautta koskevan PL 9 §:n sekä oikeutta sosiaaliturvaan koskevan PL 19, 3 §:n mahdollista merkitystä tässä asiassa. Jaksossa painottuu ko. säännösten yleistä sisältöä koskeva

tarkastelu eikä jaksossa esitetty nähdäkseni nosta esiin mitään sellaista, mikä voisi saattaa ehdoteun lain säätämisyjärjestyksen aidosti ongelmalliseksi.

- - - - -

Kutsussa kuultavaksi valiokuntaan (sähköposti 4.12.2024) on esitetty kaksi nyt esillä olevaa lakiehdotusta koskevaa muotoiltua konkreettista kysymystä. Olen ymmärtänyt niin, että nyt kuultavien asiantuntijoiden odotetaan lausunnossaan käsittelevän ensisijaisesti vain näin esitttyjä konkreettisia kysymyksiä. Ensimmäinen näistä kysymyksistä kuuluu seuraavasti:

- a) kuuluuko lakiehdotuksessa viitatus, ajokorttilain 3 §:n 14 kohdassa tarkoitettun todistuksen tai lausunnon antaminen perustuslain 19 §:n 3 momentissa tarkoitettuihin terveyspalveluihin ja koskeeko perustuslain säännöksen mukainen turvaamisvelvollisuus sitä

Perustuslain 19 §:n säännös on otettu perustuslakiin käytännössä sellaisenaan siinä muodossa, minkä vastaava säännös (HM 15 a §) oli saanut vuonna 1995 toteutetussa perusoikeusuudistuksessa (969/1995). Siitä, miten nykyistä PL 19 §:n 3 momentin säännöstä vastaavan säännöksen (säännösehdotuksen) sisältöä kuvattiin vuoden 1995 perusoikeusuudistuksen säätämisasiakirjoissa (HE 309/1993 vp; PeVM 25/1994 vp) voidaan tässä lyhyesti mainita seuraava. Hallituksen esityksessä todettiin mm.(HE 309/1993 vp, s.71):

”..... Säännöksessä ei määritellä sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämistapaa. Siten se ei edellytä, että julkisyhteisöt itse huolehtisivat kaikkien sosiaali- ja terveyspalvelujen tuottamisesta. Toisaalta säännöksestä kuitekin seuraa, että lainsäädännöllä on huolehdittava riittävien palvelujen turvaamisesta.

Säännös ei sitoi sosiaali- ja terveyspalvelujen järjestämistä nykyiseen lainsäädäntöön, vaan edellyttäisi riittävien palvelujen turvaamista jokaiselle sen mukaan kuin lailla tarkemmin säädetään. Tavalliseen lainsäädäntöön sisältyisivät siten säännökset erilaisista etuuksista ja niiden saamisen edellytyksistä sekä menettelystä. Palvelujen riittävyttä arvioitaessa voidaan lähtökohtana pitää sellaista palvelujen tasoa, joka luo jokaiselle ihmiselle edellytykset toimia yhteiskunnan täysivaltaisena jäsenenä.”

Perustuslakivaliokunnan mietinnössä ei kyseisen 15 a §:n 3 momentin sisältöä merkittävästi tarkasteltu (PeVM 25/1994 vp, s.10).

Harkittaessa vastausta edellä esitettyyn kysymykseen voidaan nähdäkseni hyvin lähteä siitä, että PL 19 §:n 3 momentissa säädetty turvaamisvelvoite ei

terveyspalvelujen osalta tarkoita vain sellaisia palveluja (esim. tutkimuksia tarkastuksia , kokeita), jotka tähtäävät terveyden palauttamiseen ja terveyttä uhkaavien riskien torjuntaan, vaan myös sellaisia palveluja, joilla pyritään selvittämään, onko yksilöllä terveydentilan ja suorituskyvyn puolesta edellytykset joidenkin yhteiskunnassa merkittävien toimintojen hoitamiseen Tämä ei koske vain esim ajokortin saamisen edellytyksiä, vaan myös esimerkiksi lääkärinä toimimisen edellytyksiä. taikka asevelvollisena palvelemisen terveysedellytyksiä. Vaikka tämä lähtökohta hyväksyttäisiin, voidaan sanoa, että keskeistä PL 19,3 §:n turvaamisvelvoitteessa on itse ko. konkreettinen, sisältöjä omaava palvelu, ei siitä kirjoitettava todistus. Lähtisin kuitenkin siitä, että tietyn sisältöisen todistuksen olemassaolo ja käyttömahdollisuus voi olla yksilön kannalta niin merkittävä asia, että sen voidaan katsoa kuuluvan vaikkakaan ei PL 19,3 §:ssä tarkoitetun turvaamisvelvoitteen ydinalueelle kuitenkin tuon velvoitteen piiriin.

Asiassa voidaan siis mielestäni puoltaa käsitystä, jonka mukaan tässä tarkoitettu ajokortin saamismahdollisuutta koskeva todistus kuuluu PL 19,3 §:ssä tarkoitetun turvaamisvelvoitteen piiriin. Vaikka tällainen käsitys hyväksyttäisiin, se ei nähdäkseni mitenkään vaikuta lakiehdotuksen säätämisyjärjestykseen.

Toinen asiantuntijoille esitetty kysymys kuuluu hiukan muuteltuna näin:

b) onko kyseisen todistuksen tai lausunnon antamista pidettävä perustuslain 124 §:ssä tarkoitettuna julkisena hallintotehtävänä erityisesti kun otetaan huomioon, mitä ajokorttilain 20 §:ssä on säädetty poliisin toimivallasta määrätä ajo-oikeuden haltija toimittamaan lääkärinlausunto ajoterveyden ja ajokunnon valvontaan liittyvien toimenpiteiden yhteydessä

En ole ehtinyt riittävästi paneutua esitettyyn kysymykseen liittyviin erilaisiin seikkoihin. Jos sitä tästä huolimatta pidetään sopivana, esitän kuitenkin joitakin yleisiä näkökohtia. Esityksen perustelujen mukaan (s.19) noin puolet kaikista ajokorttilausunnoista on nykyään yksityisten palveluntuottajien antamia. Tämä liittyy yhteiskunnassa luullakseni laajemminkin esiintyvään tilnteeseen, jossa muut kuin julkisen yhteisön palveluksessa toimivat lääkärit voivat antaa julkisesti luotettavina pidettäviä ammatillisia lausuntoja. Lausunnonle annettava julkinen luotettavuus ei nähdäkseni välttämättä tee lausunnon antamisesta PL 124 §:n mielessä julkista hallintotehtävää. Esitetyssä kysymyksessä tarkoitettu tilanne on tässä suhteessa ehkä eri asia sikäli, että siinä on kyse poliisin toiminnasta konkreettisessa tilanteessa ja

juuri tiettyä yksilöä koskevan lääkärintodistuksen vaatimisesta. Lääkäriin lausunnon antajan voidaan tällaisessa tilanteessa sanoa toimivan poliisin apuna konkreettisen tilanteen vaatimien toimenpiteiden hoitamisessa. Lääkäriin lausunnon antamisessa tällaisessakin tilanteessa on kuitenkin kysymys lääkärin ammatillisesta, tiettyä henkilöä koskevasta lausunnosta, ei konkreettisen liikennetilanteen selvittelyyn osallistumisesta.